

Wyrok z dnia 10 lutego 2009 r.

II UK 189/08

Zasadą jest ustalanie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe zleceniobiorców według art. 18 ust. 7 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.), czyli stanowi ją zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż kwota minimalnego wynagrodzenia. Ustalanie tej podstawy wymiaru składek według art. 18 ust. 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych następuje tylko wówczas, gdy w umowie zlecenia określono odpłatność za jej wykonywanie kwotowo, w kwotowej stawce godzinowej lub akordowej albo prowizyjnie.

Przewodniczący SSN Jolanta Strusińska-Żukowska, Sędziowie: SN Zbigniew Korzeniowski, SA Maciej Pacuda (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 10 lutego 2009 r. sprawy z wniosku Autonomicznej Sekcji Piłki Nożnej M. w L. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w L. przy udziale zainteresowanych Łukasza A. i innych o składki na ubezpieczenia społeczne, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego na wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 31 stycznia 2008 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 22 grudnia 2005 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w L. wymierzył Autonomicznej Sekcji Piłki Nożnej „M.” w L. składki na ubezpieczenia społeczne za okres od lutego 1999 r. do kwietnia 2005 r. w kwocie 442.448,58 zł wraz z odsetkami w wysokości 325.894,20 zł, składki na Fundusz Pracy i Fundusz

Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od lutego 1999 r. do kwietnia 2005 r. w kwocie 33.558,72 zł wraz z odsetkami w wysokości 24.020,80 zł, a także składki na ubezpieczenie zdrowotne za okres od lutego 1999 r. do kwietnia 2005 r. w kwocie 88.894,76 zł wraz z odsetkami w wysokości 64.635,20 zł. W uzasadnieniu tej decyzji organ rentowy podał, że wyniki kontroli przeprowadzonej u płatnika wskazywały na to, iż zatrudniał on zawodników (piłkarzy) na podstawie umów cywilnoprawnych - kontraktów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej i zgodnie z tymi umowami wypłacał im nagrody i premie za wyniki sportowe, od których nie zadeklarował składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne oraz na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Organ rentowy stwierdził równocześnie, że w sprawie nie miały zastosowania przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, ponieważ wskazana regulacja dotyczy tylko katalogu podmiotów tam wymienionych, natomiast nie zostały do tego katalogu włączone osoby wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia.

Odwołanie od powyższej decyzji wniosła Autonomiczna Sekcja Piłki Nożnej „M.” w L., domagając się jej zmiany poprzez uchylenie. Odwołująca się zarzuciła, że stosunek prawny łączący ją z zawodnikami, pomimo innej nomenklatury zawieranych umów, w istocie miał istotne cechy stosunku pracy. Ustalenie pracowniczego charakteru tego stosunku winno zatem powodować pominięcie w podstawie wymiaru składek nagród za wyniki sportowe, zgodnie z powołanym wcześniej rozporządzeniem.

Wyrokiem z dnia 16 października 2006 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Legnicy, wydanym w wyniku postępowania toczącego się przy udziale jako zainteresowanych w sprawie zawodników, których łączyły z odwołującą się kwestionowane umowy, oddalił odwołanie. Rozstrzygnięcie to Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach faktycznych. Na podstawie umowy o pracę ASPN „M.” w L. zatrudnia dyrektora klubu, konserwatorów i barmanki. W klubie trenuje około 300 zawodników, amatorsko uprawiających piłkę nożną, niezwiązanych z klubem żadnymi umowami. Od 1999 r. ASPN „M.” zawierała z zawodnikami tzw. pierwszego zespołu, reprezentującymi klub w rozgrywkach ligowych, umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, których pełna nazwa brzmiała: „Kontrakt o profesjo-

nalne uprawianie piłki nożnej. Umowa cywilno-prawna”. Forma tej umowy oraz jej treść wynikała z uchwały podjętej przez Zarząd Polskiego Związku Piłki Nożnej z dnia 19 maja 2002 r. Umowy były zawierane na czas określony. Zawarte przed wymienioną datą umowy były natomiast aneksowane tak, aby ich treść była dostosowana do wymogów PZPN. Na podstawie umów zawodnicy zobowiązywali się do reprezentowania, za wynagrodzeniem określonym w umowie, barw klubu. Umowy przewidywały dodatkowe, jednorazowe nagrody z tytułu utrzymania i nieobniżania poziomu sportowego przysługujące zawodnikom występującym w pierwszym składzie, pierwszej drużyny, płatne w miesięcznych ratach przez okres trwania kontraktu. Wysokość nagród była uzależniona od wniosku trenera. Dodatkowo zawodnicy mogli być uprawnieni do nagród za wyniki sportowe, zgodnie z regulaminem. Wszelkie spory strony kontraktu miały rozstrzygać przed sądem polubownym PZPN. Integralną częścią wszystkich umów były „Zasady regulujące stosunki między klubem sportowym, a zawodnikiem profesjonalnym”, przyjęte uchwałą nr 1/1 z dnia 18 lutego 2002 r. przez Zarząd PZPN. W okresie od lutego 1999 r. do kwietnia 2005 r. ASPN „M.” w L. nie odprowadzała do ZUS składek na ubezpieczenia społeczne, FP i FGŚP oraz ubezpieczenie zdrowotne od wypłaconych zawodnikom nagród i premii za wyniki sportowe.

Wskazując na powyższe ustalenia, Sąd pierwszej instancji uznał, że wymienione w § 2 ust. 1 pkt 28 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. Nr 161, poz. 1106 ze zm.) wyłączenie nagród za wyniki sportowe, wypłacanych przez kluby sportowe i polskie związki sportowe, z podstawy wymiaru składek odnosi się jedynie do przychodu osiąganego przez pracowników u pracodawcy z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy. W tym zakresie Sąd Okręgowy powołał się na § 1 tego rozporządzenia. Ponadto Sąd Okręgowy, odwołując się do poglądów judykatury, przyjął, że umowy łączące ASPN „M.” w L. i zawodników są umowami cywilnoprawnymi, a nie umowami o pracę. Okolicznościami przemawiającymi za takim poglądem były bowiem: nazwa umowy determinowana ogólnymi wytycznymi PZPN, kwestie dotyczące możliwości rozwiązania umowy, rozstrzygnięcia sporów pomiędzy stronami, a także niewydawanie zawodnikom świadectw pracy. Skoro zaś stron tej umowy nie wiązały umowy o pracę, to ASPN „M.” w L. miała obowiązek opłacania od wypłaconych zawodnikom nagród i premii sportowych składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, ubez-

pieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

W następstwie apelacji wniesionej przez Autonomiczną Sekcję Piłki Nożnej „M.” w L. od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 16 października 2006 r., Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu wyrokiem z dnia 31 stycznia 2008 r. zmienił ten wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego z dnia 22 grudnia 2005 r. i ustalił, że Autonomiczna Sekcja Piłki Nożnej „M.” w L. nie ma obowiązku uiszczać opisanych w tej decyzji składek. Ponadto Sąd Apelacyjny zasądził od strony pozwanej na rzecz wnioskodawcy kwotę 5.400 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd drugiej instancji zaakceptował i podzielił stanowisko Sądu Okręgowego dotyczące uznania, że umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej są umowami cywilno-prawnymi, a nie umowami o pracę. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie było jednakże istotne dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, jaki charakter mają umowy łączące ASPN „M.” w L. z zawodnikami, ponieważ przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe stosuje się do ustalania podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe zarówno od przychodu z umów o pracę, jak i od przychodu z tytułu umów zlecenia. Sąd drugiej instancji przypomniał w tym miejscu zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym przez osoby wykonujące pracę na podstawie umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego o zleceniu, a także podkreślił, iż istotne jest również to, że ustawa systemowa w art. 15 wprowadza równą, wyrażoną w procentach wysokość składek dla wszystkich ubezpieczonych. W ocenie Sądu Apelacyjnego, zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy ma jednak treść art. 18 ustawy systemowej, który w ust. 1 określa podstawę wymiaru składek pracowników, nakładców, członków RSP i celników, a w ust. 3 wskazuje, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe zleceniobiorców ustala się zgodnie z ust. 1 (a więc, jak dla uzyskujących przychód z umowy o pracę), jeżeli w umowie określono odpłatność kwotowo, w kwotowej stawce godzinowej lub akordowej albo prowizyjnie. Z kolei art. 21 ustawy systemowej ustanawia delegację dla ministra do spraw zabezpieczenia społecznego do określenia w drodze rozporządzenia szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek oraz wyłączenia z podstawy wymiaru niektórych przychodów. Skoro zatem

ustawodawca uznał, że podstawę wymiaru składek zleceniobiorców ustala się tak samo, jak podstawę wymiaru składek pracowników i skoro na podstawie jednej, zbiorczej delegacji ustawowej do wydania rozporządzenia, dotyczącego szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek oraz wyłączenia z podstawy wymiaru niektórych przychodów Minister Pracy i Polityki Socjalnej w dniu 18 grudnia 1998 r. wydał jedno rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, to należy uznać, iż przepisy rozporządzenia stosuje się i do pracowników, i do zleceniobiorców, i do osób wymienionych w § 5 rozporządzenia. Istotne jest również to, że przyjęcie, iż zawarte w § 2 powołanego rozporządzenia wyłączenia z podstawy wymiaru składek dotyczą niektórych tylko ubezpieczonych, naruszałoby sformułowaną w art. 15 zasadę równej wysokości składek. Przy tej samej stopie procentowej obniżenie dla jednych (np. pracowników) podstawy wymiaru przez zastosowanie licznych wyłączeń i pozbawienie możliwości stosowania wyłączeń dla drugich (np. zleceniobiorców) stanowiłoby natomiast naruszenie „zasady równości składek”. Kierując się przedstawionymi wyżej argumentami, Sąd drugiej instancji stanął na stanowisku, że jeśli od premii i nagród wypłacanych zleceniobiorcom za osiągnięcia sportowe nie opłaca się składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, a do składek na ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych stosuje się przepisy dotyczące składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, to ASPN „M.” w L. nie miała obowiązku opłacać składek wymienionych w decyzji organu rentowego. Rozstrzygając o kosztach postępowania, Sąd Apelacyjny powołał § 6 pkt 7 w związku z § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349).

W skardze kasacyjnej wniesionej od opisanego wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w L., powołując się na art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., zarzucił temu wyrokowi: 1) naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię § 1 i § 2 ust. 1 pkt 28 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, poprzez ustalenie, że wnioskodawca nie ma obowiązku uiszczania na rzecz organu rentowego kwoty 564.902,06 zł wraz z odsetkami tytułem należnych składek opisanych w decyzji or-

ganu rentowego z dnia 22 grudnia 2005 r. w sytuacji, gdy wymienione przepisy pozwalają na to tylko w przypadku przychodu osiąganego przez pracowników u pracodawcy z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy i nie znajdują zastosowania w przedmiotowej sprawie, gdyż wnioskodawcę łączyły z osobami zainteresowanymi wyłącznie umowy cywilnoprawne, 2) naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 2, art. 18 ust. 3 i art. 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.), poprzez ustalenie, że wnioskodawca nie ma obowiązku uiszczania należnych składek opisanych w decyzji organu rentowego z dnia 22 grudnia 2005 r. w sytuacji, gdy wnioskodawcę łączyły z osobami zainteresowanymi wyłącznie umowy cywilnoprawne, od których przychody podlegają obowiązkowi odprowadzania należnych składek, 3) naruszenie prawa materialnego, przez niewłaściwe zastosowanie § 6 pkt 7 w związku z § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349), poprzez zasądzenie na rzecz wnioskodawcy kwoty 5.400 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym w sytuacji, gdy podstawą do ewentualnego zasądzenia kosztów zastępstwa procesowego w przedmiotowej sprawie powinien być wyłącznie przepis § 11 ust. 2 w związku z § 12 ust. 1 pkt 2 wymienionego rozporządzenia.

Wskazując na te zarzuty, organ rentowy domagał się uchylecia zaskarżonego wyroku w całości i oddalenia apelacji wnioskodawcy, lub uchylecia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, a także zasądzenia od wnioskodawcy na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych, obejmujących również kwotę 5.400 zł kosztów zastępstwa procesowego zasądzoną na mocy zaskarżonego wyroku, która została już wypłacona wnioskodawcy przez organ rentowy.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania organ rentowy uzasadnił tym, iż jego zdaniem okolicznością uzasadniającą rozpoznanie skargi jest rażące naruszenie przez Sąd Apelacyjny przepisów § 1 i § 2 ust. 1 pkt 28 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, a także art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 2, art. 18 ust. 3 i art. 32 ustawy z

dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, poprzez ustalenie, że wnioskodawca nie ma obowiązku uiszczać na rzecz organu rentowego kwoty 564.902,06 zł wraz z odsetkami tytułem należnych składek opisanych w decyzji organu rentowego z dnia 22 grudnia 2005 r. w sytuacji, gdy wymienione przepisy pozwalają na to tylko w przypadku przychodu osiąganego przez pracowników u pracodawcy z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy i nie znajdują zastosowania w przedmiotowej sprawie, gdyż wnioskodawcę łączyły z osobami zainteresowanymi wyłącznie umowy cywilno-prawne, od których przychody podlegają obowiązkowi odprowadzania należnych składek. Ponadto, w ocenie organu rentowego, na tle stanu faktycznego przedmiotowej sprawy zachodzi konieczność rozstrzygnięcia istotnego zagadnienia prawnego mającego zasadnicze znaczenie dla organu rentowego przy rozpoznawaniu w przyszłości podobnych spraw, sprowadzające się do kwestii: „czy przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. Nr 161, poz. 1106) w szczególności określające, że nagrody za wyniki sportowe wypłacone zawodnikom przez kluby sportowe nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe - stosuje się zarówno do pracowników, jak i do osób wykonujących umowy cywilnoprawne o profesjonalne uprawianie piłki nożnej ?”

Wnioskodawca Autonomiczna Sekcja Piłki Nożnej „M.” w L. reprezentowany przez swego pełnomocnika - w pisemnej odpowiedzi na skargę kasacyjną organu rentowego - wniosła o wydanie postanowienia odmawiającego przyjęcia skargi do rozpoznania, a w przypadku przyjęcia skargi do rozpoznania o jej oddalenie i zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Usprawiedliwione były dwa pierwsze zarzuty kasacyjne. Wstępnie Sąd Najwyższy uznał za konieczne przypomnieć, że stosownie do treści określającego zasady ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe zleceniobiorców art. 18 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.) podstawę wymiaru tych składek ustala się zgodnie z ust. 1, jeżeli w umowie agencyjnej lub

umowie zlecenia albo w innej umowie o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, określono odpłatność za jej wykonywanie kwotowo, w kwotowej stawce godzinowej lub akordowej albo prowi-
zyjnie. Cytowany przepis nie dotyczy więc wszystkich zleceniobiorców, lecz tylko ta-
kich, w stosunku do których w umowie określono odpłatność w sposób w nim okre-
ślony. Nie należy bowiem zapominać o tym, że zasady ustalania podstawy wymiaru
składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe zleceniobiorców (ubezpieczonych, o
których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy) reguluje również art. 18 ust. 7, zgodnie z
którym podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpie-
czonych, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4, oraz ubezpieczonych podlegających
dobrowolnie tym ubezpieczeniom, o których mowa w art. 7 i 10, stanowi zadeklaro-
wana kwota, nie niższa jednak niż kwota minimalnego wynagrodzenia, z zastrzeże-
niem ust. 3, 9 i 10. Zestawienie treści obu cytowanych przepisów jednoznacznie
przemawia za przyjęciem tezy, iż (co do zasady) podstawa wymiaru składek na
ubezpieczenia emerytalne i rentowe zleceniobiorców jest ustalana w oparciu o art. 18
ust. 7 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, natomiast zgodnie z art. 18 ust.
3 tylko wówczas, gdy odpłatność za realizację umowy określono w niej w sposób
wskazany w tym przepisie. Przedstawione kwestie nie były przedmiotem rozważań
Sądu drugiej instancji, co doprowadziło do sytuacji, w której Sąd ten, jak wynikało z
pisemnych motywów jego rozstrzygnięcia, oceniał możliwość ustalania podstawy
wymiaru składek zleceniobiorców wyłącznie przez pryzmat art. 18 ust. 3, nie wyja-
śniając równocześnie, z jakich przyczyn właśnie ten przepis (a nie art. 18 ust. 7)
znajdował zastosowanie w rozpoznawanej sprawie. Już choćby z tego względu, za
usprawiedliwiony należało zatem uznać sformułowany w skardze kasacyjnej zarzut
błędnej wykładni wymienionego art. 18 ust. 3 ustawy o systemie ubezpieczeń spo-
łecznych.

Innym problemem była możliwość stosowania do zleceniobiorców, o których
mowa w omawianym art. 18 ust. 3, przepisów rozporządzenia Ministra Pracy i Poli-
tyki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania
podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. W tym zakresie
Sąd Apelacyjny przyjął, że wskazana możliwość wynikała z zawartego w art. 18 ust.
3 odesłania do art. 18 ust. 1, a także - jak to określił - ze sformułowanej w art. 15
ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zasady równej wysokości składki.

Zdaniem Sądu Najwyższego, zawarte w art. 18 ust. 1 odesłanie do ust. 1 tego przepisu oznacza jednak tylko to, iż podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe zleceniobiorców wymienionych w art. 18 ust. 3, stanowi przychód, o którym mowa w art. 4 pkt 9 i 10, z zastrzeżeniem (nieistotnych w rozpoznawanej sprawie) ust. 1a i 2, ust. 4 pkt 5 i ust. 12. Chodzi więc o przychody w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych (art. 4 pkt 9), które w równym stopniu stanowią przychód z tytułu: zatrudnienia w ramach stosunku pracy, pracy nakładczej, służby, wykonywania mandatu posła lub senatora, wykonywania pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania, pobierania zasiłku dla bezrobotnych i stypendium wypłacanych bezrobotnym oraz stypendium sportowego, z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności oraz umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, jak również z tytułu współpracy przy tej działalności lub współpracy przy wykonywaniu umowy oraz o przychody z tytułu pracy w spółdzielni (rolniczej spółdzielni produkcyjnej lub spółdzielni kółek rolniczych) i z tytułu wytwarzania na jej rzecz produktów rolnych, tj. o przychód z tytułu członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej lub spółdzielni kółek rolniczych (art. 4 pkt 10). Regulacja zawarta w cytowanym art. 18 ust. 1 określa zatem, wyłącznie w sposób pozytywny, jakiego rodzaju przychód stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych wymienionych w tym przepisie oraz zleceniobiorców, o których mowa w art. 18 ust. 3. Nie wymienia natomiast ani ograniczeń w tym zakresie, ani tym bardziej wyłączeń z podstawy wymiaru składek jakichkolwiek przychodów, oczywiście poza tymi, które nie są przychodami w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Do określenia wyłączeń z podstawy wymiaru składek niektórych rodzajów przychodów został zobowiązany minister do spraw zabezpieczenia społecznego na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art. 21 powołanej ustawy. Realizując tę delegację, Minister Pracy i Polityki Socjalnej w rozporządzeniu z dnia 18 grudnia 1998 r. określił szczegółowe zasady ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Treść przepisów tego rozporządzenia wyraźnie wskazuje jednak, iż dotyczą one tylko stanowiącego podstawę wymiaru składek przychodu osiąganego przez pracowników u pracodawcy z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy (§ 1) oraz, poprzez odpowiednie zastosowanie, przychodu osiąganego przez osoby wykonujące pracę nakładczą, funkcjonariuszy Służby Celnej i osób wykonujących odpłatnie pracę w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania (§ 5

ust. 1), a poza § 1, także przychodu osiąganego przez członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych. Przepisy rozporządzenia z dnia 18 grudnia 1998 r. nie dotyczą natomiast przychodu osiąganego przez ubezpieczonych z innych tytułów, w tym także zleceniobiorców wymienionych w art. 18 ust. 3. Za taką wykładnią przepisów rozporządzenia z dnia 18 grudnia 1998 r. przemawia co najmniej kilka argumentów. Po pierwsze, wynikająca ze wspomnianego art. 21 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych delegacja dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego do określenia w drodze rozporządzenia szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek, z uwzględnieniem ograniczenia, o którym mowa w art. 19 ust. 1 tej ustawy, oraz z wyłączeniem z podstawy wymiaru składek niektórych rodzajów przychodów, daje temu ministrowi uprawnienie odnoszące się do wszystkich tytułów ubezpieczeń, nie zawierając przecież w tym zakresie żadnych ograniczeń, poza wspomnianym ograniczeniem wynikającym z art. 19 ust. 1. Mimo to Minister Pracy i Polityki Socjalnej wykonał tę delegację jedynie w odniesieniu do enumeratywnie wymienionych w rozporządzeniu z dnia 18 grudnia 1998 r. tytułów ubezpieczeń, pomijając równocześnie inne tytuły, w tym ubezpieczenie z tytułu umowy zlecenia. Inaczej rzecz ujmując, w wymienionym rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej brak jest pozytywnych regulacji, które nakazywałyby stosować jego przepisy również w odniesieniu do podstawy wymiaru składek ubezpieczonych z innych niż wskazane tam tytułów. Zgodnie z treścią § 5 tego rozporządzenia, jego zastosowanie nawet w stosunku do ubezpieczonych niebędących pracownikami, wprost wymienionych w art. 18 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, jest możliwe tylko odpowiednio. Po drugie, specyfiką prawa ubezpieczeń społecznych jest to, że jego przepisy muszą być wykładane ściśle. Uznanie w tej sytuacji, że mimo braku pozytywnej regulacji w tym zakresie, przepisy rozporządzenia znajdują zastosowanie również w odniesieniu do ubezpieczonych niewymienionych w jego przepisach, stanowiłoby zaś efekt nieuprawnionej wykładni rozszerzającej. Po trzecie, stosowania przepisów wspomnianego rozporządzenia, w tym zwłaszcza dotyczących wyłączeń z podstawy wymiaru składek niektórych rodzajów przychodów (§ 2) nie da się wywieść z faktu, iż podstawę wymiaru składek zleceniobiorców, o których mowa w art. 18 ust. 3 ustawy, ustala się zgodnie z ust. 1 tego przepisu. Co już bowiem wcześniej zostało podkreślone, zawarte w ust. 3 odesłanie do ust. 1 należy rozumieć wyłącznie w ten sposób, iż tak jak w przypadku pracowników, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe zleceni-

biorców stanowi dochód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Przepis art. 18 ust. 1 nie przewiduje bowiem żadnych wyłączeń w tym zakresie. Po czwarte, argumentem przemawiającym za stosowaniem przepisów omawianego rozporządzenia w stosunku do zleceniobiorców, o których mowa w art. 18 ust. 3, nie może być także regulacja zawarta w art. 15 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. We wskazanym przepisie, wbrew odmiennemu pogładowi Sądu drugiej instancji, nie doszło bowiem do sformułowania „zasady równej wysokości składek”, lecz określono jedynie, że wysokość składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe wyrażony jest w formie stopy procentowej, jednakowej dla wszystkich ubezpieczonych. Jednakowa stopa procentowa nie oznacza zaś jednakowej wartości składki, jeśli zastosować ją do innej wysokości przychodu.

Zdaniem Sądu Najwyższego, przedstawiona wyżej wykładnia przepisów rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe nie narusza wyrażonej w art. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zasady równego traktowania wszystkich ubezpieczonych bez względu na płeć, stan cywilny, stan rodzinny. Określając w taki właśnie sposób kryteria równego traktowania ubezpieczonych, wymieniona zasada oznacza bowiem jedynie to, że w sprawach wskazanych w art. 2a ust. 2 ustawy, a więc w sprawach dotyczących w szczególności warunków objęcia systemem ubezpieczeń społecznych, obowiązku opłacania i obliczania wysokości składek, obliczania wysokości świadczeń, a także okresu wypłaty świadczeń i zachowania prawa do nich nie ma podstaw prawnych do czynienia między ubezpieczonymi różnic związanych z płcią, stanem cywilnym, czy też stanem rodzinnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2002 r., II UKN 58/01, OSNP 2003 nr 21, poz. 523). Nie da się natomiast wywieść z niej zakazu wprowadzania zróżnicowanych warunków ubezpieczenia (zabezpieczenia) społecznego dla pracowników i dla ubezpieczonych z innych tytułów. Jeśli zatem Minister Pracy i Polityki Socjalnej, wykonując delegację ustawową zawartą w art. 21 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, uczynił to w sposób określony w rozporządzeniu z dnia 18 grudnia 1998 r., to wskazane przez niego w § 2 rozporządzenia wyłączenia z podstawy wymiaru składek niektórych rodzajów przychodów należało stosować jedynie do ubezpieczonych wymienionych w tym rozporządzeniu, tzn. do pracowników zatrudnionych w ramach stosunku pracy (§ 1) oraz odpowiednio do osób wykonujących pracę nakładczą, funkcjonariuszy Służby Celnej, osób wykonujących od-

płatnie pracę w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania na podstawie skierowania do pracy, a także członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych (§ 5).

Mając na uwadze podniesione wyżej motywy, Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, iż przyjęcie przez Sąd drugiej instancji, że przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe stosuje się zarówno do pracowników, jak do zleceniobiorców, nie było uprawnione i stanowiło rezultat błędnej wykładni art. 18 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz wymienionych w skardze kasacyjnej organu rentowego przepisów powołanego rozporządzenia. Z tych samych przyczyn błędnie został zastosowany przez ten Sąd art. 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, zgodnie z którym do składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, na ubezpieczenie zdrowotne w zakresie: ich poboru, egzekucji, wymierzania odsetek za zwłokę i dodatkowej opłaty, przepisów karnych, dokonywania zabezpieczeń na wszystkich nieruchomościach, ruchomościach i prawach zbywalnych dłużnika oraz stosowania ulg i umorzeń stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące składek na ubezpieczenia społeczne. Uwzględnienie skargi kasacyjnej organu rentowego powodowało z kolei uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu w celu dokonania ponownej oceny zasadności apelacji wniesionej przez wnioskodawcę od wyroku Sądu pierwszej instancji.

Nie był natomiast uzasadniony zarzut naruszenia wskazanych w skardze kasacyjnej przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Formułując ten zarzut, skarżący odwołał się do treści § 2 ust. 1 i 2 powołanego rozporządzenia oraz podniósł, że w sprawach o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego stawki minimalne wynoszą 60 zł, a zatem zasądając nawet opłatę w maksymalnej wysokości sześciokrotnej stawki, przy uwzględnieniu treści § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia, Sąd Apelacyjny mógł zasądzić maksymalnie kwotę 270 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym. Skarżący odwołał się także do dotychczasowej praktyki sądowej, kiedy to Sądy „w takich sprawach stosowały stawki minimalne wynoszące

60 zł, natomiast w przedmiotowej sprawie Sąd Apelacyjny po raz pierwszy przyjął stawkę ustaloną od wartości przedmiotu sporu, w oparciu o przepis § 6 w/w rozporządzenia”. Skarżący nie zwrócił jednakże uwagi na to, iż § 11 ust. 2 omawianego rozporządzenia, jako jedyny odnoszący się wprost do spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, określa stawki minimalne opłat za czynności radcy prawnego tylko w sprawach o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego. Tymczasem przedmiotowa sprawa z całą pewnością nie należy do żadnej z tych kategorii. Jej przedmiotem jest bowiem zasadność obciążenia wnioskodawcy składkami na ubezpieczenia społeczne (oraz na ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz Pracy oraz Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych), a także wysokość tych składek. Przedmiot postępowania w niniejszej sprawie nie jest więc określony w § 11 ust. 2 rozporządzenia. Należy dodać, że przedmiot ten nie jest wprost określony również w pozostałych przepisach rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. W takiej sytuacji należy zatem odwołać się do treści § 5 rozporządzenia, zgodnie z którym wysokość stawek minimalnych w sprawach nieokreślonych w rozporządzeniu ustala się przyjmując za podstawę stawkę w sprawach o najbardziej zbliżonym rodzaju. W ocenie Sądu Najwyższego, wykładnia tego przepisu nie może nie uwzględniać faktu, iż w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych występuje duże zróżnicowanie, tak pod względem podmiotowym, jak i przedmiotowym. Są to bowiem zarówno sprawy, w których stroną odwołującą się od decyzji organu rentowego jest osoba fizyczna dochodząca prawa do świadczeń stanowiących dla niej jedyne, bądź podstawowe źródło utrzymania, jak i sprawy, w których stroną odwołującą się jest płatnik składek, w których przedmiotem sporu jest (jak w rozpoznawanej sprawie) sposób ustalania podstawy wymiaru składek od przychodów osiągniętych przez osoby wykonujące pracę na rzecz płatnika, a w konsekwencji wysokość tych składek. Nie może być natomiast wątpliwości co do tego, że w odniesieniu do pierwszej z wymienionych kategorii spraw stawka minimalna opłat za czynności radcy prawnego (wynosząca 60 zł), przy uwzględnieniu na ogół bardzo trudniej sytuacji materialnej osoby odwołującej się od decyzji organu rentowego, musi być stosunkowo niska, choćby po to, aby zapewnić osobie ubogiej skorzystanie z pomocy prawnej profesjonalnego pełnomocnika. Koszty procesu, w tym wysokość opłat za czynności profesjonalnych pełnomocników stanowią bowiem

istotny czynnik decydujący o dostępności jednostki do sądu oraz decydują o zapewnieniu jej realizacji prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej). Taką funkcję spełnia właśnie regulacja zawarta w § 11 ust. 2 omawianego rozporządzenia, która wprost odnosi się co prawda do spraw o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego, a więc zasadniczo do spraw o prawo do tych świadczeń, ale poprzez odpowiednie jej stosowanie na podstawie § 5 może być stosowana także na przykład do spraw o zwrot świadczeń nienależnie pobranych przez ubezpieczonych. Wskazane argumenty, przemawiające za odpowiednim stosowaniem § 11 ust. 2 rozporządzenia do wymienionych wyżej spraw nie dotyczy przypadku spraw o składki, już choćby z tej przyczyny, że najczęściej stroną odwołującą się jest w nich płatnik składek, w stosunku do którego nie zachodzi konieczność zapewnienia prawa do sądu poprzez zmniejszenie obciążeń w zakresie kosztów procesu. Dlatego też za uprawniony należy uznać pogląd, iż sprawami o najbardziej zbliżonym rodzaju do takich spraw (w rozumieniu § 5 rozporządzenia) są sprawy, o których mowa w § 6, tj. takie, w których o wysokości stawek minimalnych decyduje wartość ich przedmiotu. Dodatkowym argumentem przemawiającym za takim stanowiskiem jest również umieszczenie zarówno § 6, jak i § 11, w tym samym rozdziale 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, w którym określono łącznie stawki minimalne w sprawach cywilnych, ze stosunku pracy i ubezpieczeń społecznych. Gdyby zatem przepisy rozporządzenia nie przewidywały możliwości stosowania jego § 6 do spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, to w § 11 ust. 2 musiałoby znaleźć się stosowne zastrzeżenie, którego jednak nie ma.

Kierując się przedstawionymi wyżej motywami oraz opierając się na treści art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a w zakresie kosztów postępowania kasacyjnego - na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji swego wyroku.

=====